

УДК 35.01:17

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.4.3>

В. В. Сироїжка

аспірант кафедри публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету

ЦІННІСНІ СТУДІЇ В ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУКАХ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ ОСНОВ АКСІОЛОГІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

В статті відзначено, що державне управління як владно-організуючий вплив для свого здійснення потребує ціннісної вертикалі та цінностей загалом. Сам зміст державного публічного адміністрування пов'язаний із ціннісною сферою щонайменше у трьох аспектах.

По-перше, державне управління орієнтоване на чинне законодавство та органічні закони держав, якими є Конституції або ж інші державо-конститууючі акти, які їх замінюють. В конституціях або подібних до них актах прослідковується орієнтація законодавства на різні типи цінностей (людину, суспільство, державу або закон), а отже, і на відповідний тип правової культури суспільства

По-друге, цінності представлені в нормах законів та підзаконних нормативно-правових актів як в їх матеріально-правовій, так і в процедурній складових, оскільки і нормативні приписи права, і механізми та процедури його реалізації включають ціннісну компоненту. Цінності є основою для утворення управлінських інституцій, оскільки сам факт утворення тих чи інших структур виконавчої влади підтверджує високий рівень соціальної та/або державної цінності тієї діяльності, задля регулювання якої створюється та чи інша інституція.

По-третє, цінності є невід'ємним складником громадянина держави як особи, що зазнає впливу з боку правової культури суспільства та організованих виконавчою владою інституцій. При цьому громадяни можуть як співподіляти із системою публічного адміністрування ті чи інші цінності, так і протиставляти їм внутрішньо-іманентні для них цінності та ціннісні орієнтації.

Констатовано, що зазначене вище дає підстави стверджувати факт наявності в публічному управлінні та адмініструванні ціннісного опосередковування, яке починається від правової культури суспільства, трансклюючись через управлінські інституції до адміністративно-організуючої та адміністративно-виконавської компоненти поведінки особи як громадянина або суб'єкта системи адміністрування. Таке ціннісне опосередковування потребує свого дослідження в рамках специфічної теорії цінностей державного управління (аксіології публічного управління). Встановлено, що перераховане актуалізує цінності як предмет дослідження в філософському та науковому пізнанні як взаємодіючу передумову для формування основ аксіології державного управління.

Ключові слова: цінності, цінності державного управління, соціальні науки, аксіологія, аксіологія державного управління.

Постановка проблеми. Державне управління як владно-організуючий вплив для свого здійснення потребує ціннісної вертикалі та цінностей загалом. Сам зміст державного публічного адміністрування пов'язаний із ціннісною сферою щонайменше у трьох аспектах.

По-перше, державне управління орієнтоване на чинне законодавство та органічні закони держав, якими є Конституції або ж інші державо-конститууючі акти, які їх замінюють. В конституціях або подібних до них актах прослідковується орієнтація законодавства на різні типи

цінностей (людину, суспільство, державу або закон), а отже, і на відповідний тип правової культури суспільства

По-друге, цінності представлені в нормах законів та підзаконних нормативно-правових актів як в їх матеріально-правовій, так і в процедурній складових, оскільки і нормативні приписи права, і механізми та процедури його реалізації включають ціннісну компоненту. Цінності є основою для утворення управлінських інституцій, оскільки сам факт утворення тих чи інших структур виконавчої влади підтверджує високий

рівень соціальної та/або державної цінності тієї діяльності, задля регулювання якої створюється та чи інша інституція.

По-третє, цінності є невід'ємним складником громадянина держави як особи, що зазнає впливу з боку правової культури суспільства та організованих виконавчою владою інституцій. При цьому громадяни можуть як співподіляти із системою публічного адміністрування ті чи інші цінності, так і протиставляти їм внутрішньо-іманентні для них цінності та ціннісні орієнтації.

Зазначене вище дає підстави стверджувати факт наявності в публічному управлінні та адмініструванні ціннісного опосередковування, яке починається від правової культури суспільства, транслюючись через управлінські інституції до адміністративно-організуючої та адміністративно-виконавської компоненти поведінки особи як громадянина або суб'єкта системи адміністрування. Таке ціннісне опосередковування потребує свого дослідження в рамках специфічної теорії цінностей державного управління (аксіології публічного управління).

Перераховане актуалізує цінності як предмет дослідження в філософському та науковому пізнанні як взаєдичуючу передумову для формування основ аксіології державного управління.

Мета статті полягає у побудові концептуальної схеми досліджень цінностей в філософії та науці як передумовчих щодо основ аксіології державного управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Цінності як культурний конструкт у первинному визначенні пов'язується із системою соціальних значень для різних спільнот та окремих людей. При цьому йдеться не стільки про значення як такі, скільки про значення, які стають провідними (преференційними) для індивідуальних або спільнотних суб'єктів у їх повсякденному житті. Цінності дотичні до когнітивної, емоційної та волюнтативної компоненти, оскільки наскрізно присутні в мисленні, емоціях та волі будь-якого носія суб'єктності.

Ціннісні студії були започатковані в класичному елінізмі, в філософських концепціях Платона і Аристотеля, які запропонували онтологічно-етичну парадигму розуміння цінностей. Відповідно до цієї парадигми, цінності представлені в надчуттєвому світі і протистоять чуттєвості як незмінне, стале, увічне – мінливого і минаючого.

В платонівському розумінні цінності асоціюються перш за все з добром (благом) і буттям. В подібному баченні все, що має дотичність до буття, є добрим, все, що має дотичність до небуття, є злим. Добро і зло утворюють в розумінні Платона та Аристотеля одну з перших антиномій в світі існуючого і належного. Для Аристотеля цінності стають причетними до божественного, отже, вони починають розумітися як буттєвість вищого і найдосконалішого (душа-психея, розум, чесноти), і загальновищого в аспекті пошани [2, с. 15–33]. Грекомовний термін «*axios*» вперше впроваджується в філософії Аристотеля і продовжує рефлексуватися в філософії стоїцизму, в якому цінність розуміється як поєднання блага і надчуттєвого (вищого), отже, вищого блага.

Середньовічний теоцентризм як світогляд епохи монотеїстичних релігій (юдаїзму, християнства та ісламу) фундований на розумінні цінностей (благ) як похідних від волі Творця. Цінності стають не лише складовою земного життя (благодаті Божої), але і майбутнього порятунку людства. Як в християнстві, так і в ісламі цінності виходять за межі етики і аксіології в сферу сотеріології (доктрини порятунку), яка набуває розвиненої форми в монотеїстичних релігіях та похідних від них системах філософії.

Епоха (пре)модерну і модерну із сайєнтистським світоглядом приносить і сайєнтистське розуміння цінностей, саме поняття цінностей зазнає відповідного переосмислення. [7, с. 71–94]. Цінності в суб'єктивному ідеалізмі І. Канта осмислені автором через протиставлення належного і суцього (існуючого). Існуюче (суцце, сутнісне) представлене в феноменальному світі, де все існуюче дається емпірично і в теоретичному осягненні. Цьому світу осяжного і зрозумілого протистоїть світ ціннісної ноуменальної (потойбічної) неосяжності, в якому цінності представлені як належне. Таким чином, в кантівському розумінні цінності є диференційованими щодо теоретичного та практичного пізнання, чому відповідає утворення філософії цінностей (аксіології) як сфері дослідження цінностей як трансцендентної та ноуменальної реальності [8–9].

Сам Кант, однак, не оперує терміном «аксіологія» (філософська теорія цінностей), а нововпровадження останнього здійснює у ХІХ ст. Рудольф Лотце, німецький філософ-спіритуаліст, лікар та природознавець [10]. Саме йому належить ідея вирізнення сфери філософ-

ських студій, предметом якої стають цінності як частина метафізичної реальності [8–9]. Отже, філософські студії, в їх первинному (термінологічному) розумінні, спрямовані на дослідження цінностей як проекції трансцедентної духовності на чуттєвий світ, отримали назву «аксіологія» (від грец. «axios» – цінність+ logos – наука, вчення, доктрина).

Від Р. Лотце аксіологічні студії було продовжено П. Лапі, французьким соціологом, педагогом та реформатором системи освіти, А. Бергсоном, Ф. Ніцше, Г. Ріккертом та В. Віндельбандтом, які представили розуміння цінностей у філософії життя та неокантіанстві. Спільним місцем для всіх трьох концепцій цінностей стає протиставлення їх як утворень вищого (трансцедентного) порядку сфері мінливого чуттєвого досвіду. Самі цінності набувають значення критеріїв оцінювання існуючого у повсякденні, отже, стають висхідними для оцінки та оцінювання як такого [10; 13; 15–16; 24].

Через аксіологію в науковому вжитку набули усталеності чотири парадигми розуміння цінностей, які виводять зазначене розуміння із психіки, суспільства, духовного досвіду та наукового розуміння. Назву ці парадигми набувають відповідно до їх змісту.

Перша парадигма називається умовно «*психологістською*», оскільки основою для визначення цінностей в ній є внутрішня реальність людини (психіка) з усіма її складниками, як свідомого, так і неусвідомленого походження. Статусу цінностей набуває все те, чому людина або ж певні спільноти надають відповідного значення у своєму суб'єктивному просторі (суб'єктивній реальності). Все значуще в такій парадигмі ототожнюється із ціннісним, а все ціннісне – із значущим [1].

Друга парадигма називається *нормативістською (соціально– конвенціалістською)*. Основою для визначення цінностей в ній є поняття соціально-усередненого поведінкового взірця (англ. pattern). Отже, цінності в рамках цієї парадигми стають уподібненими нормам-взірцям, а останні – найбільш поширеним поведінковим схемам. Нормативістське визначення цінностей іноді помилково ототожнюється із правовим (юридичним), що навряд чи є обґрунтованим, оскільки поняття норми охоплює набагато ширшу сферу порівняно із правовою, фігуруючи у всіх типах соціальної активності [5, с. 531–559].

Третя парадигма називається *трансцеденталістською (культуралістською)*. В культуралістському розумінні цінності походять від

іншо-буття, в тому розумінні, яке було представленим вище у Канта та неокантіанській філософії, зокрема – у М. Шелера [19, с. 25–65; 5, с. 531–559]. Іншо-буття – це сфера належного та належностей (повинностей, вимушеностей), в якій саме і перебувають цінності. При цьому сфера належного та належностей представлена чимось метафізичним, отже, світом, що перебуває понад фізичною реальністю і є переважно або виключно розумо-осяжним.

Адже цінності в трансцеденталістському (культуралістському) розумінні охоплюють все, відповідно до чого людина або сама зобов'язує свою власну волю (нім. *Mussen*) або до чого зобов'язують її (людини) волю інші спільноти, інституції та ін. надособові утворення, і чому людина підпорядковує себе як суб'єкт або об'єкт добровільного або вимушеного служіння (нім. *Sollen*). Джерелом цінностей стають, відповідно до цієї парадигми, релігійні Закони, морально-етичні системи, правові (юридичні) системи (системи законодавства, прецедентів і т.п.) [5, с. 531–559].

Четверта парадигма називається *онтологістською (об'єктивістською)*. В об'єктивістському визначенні цінності ототожнюються із об'єктами ціледосягнення, отже, з цілями та цілепокладанням. Цінністю в такому розумінні стає все те, до чого людина прагне як до своєї мети і на що є спрямованими її розум та воля (*intentions*), безвідносно до його статусу в духовному світі, психіці або суспільстві [5, с. 531–559].

Попередні висновки із огляду ключових систем філософської рефлексії цінностей можуть бути представленими в наступних положеннях. Цінності в філософських студіях протиставлені і винесені за межі сфери людського повсякдення, хоча і можуть виступати об'єктом інтересів осіб та спільнот, та відігравати роль орієнтирів для цих суб'єктів у різних сферах активності. Первинне визначення цінностей в філософії було запропоноване на стику онтології та етики, оскільки цінності зводилися переважно до буття як онтологічної категорії та блага (добра як етичної категорії). Отже, зазначені ідеї первинно приналежали до культуралістського розуміння.

Виклад основного матеріалу. З Аристотеля розпочинається впровадження соціально-конвенціалістського (нормативістського) та психологістського розуміння цінностей, оскільки для автора було важливим визнання пошани

(визнання) та того, що має значення та значущість для людських спільнот, як ключового аспекту визначення цінностей. Водночас Аристотель зберігає онтологічну та етичну компоненти рефлексії цінностей як першобуття (логосу) та належно-схвалюваного добра (етосу) [2, с. 15–33].

В німецькій філософії (класичній та некласичній) цінності в подальшому почали інтерпретувати в контексті опозиції «Буття-належне» (Sein-Müssen/Sollen) [1]. Рефлексія цінностей в межах зазначеної опозиції дозволила, з одного боку, створити специфічну галузь філософського теоретизування, спеціальним предметом якої стало дослідження цінностей (аксіологію), а з іншого боку – закласти фундамент для дослідження цінностей в наукових (теоретичних та емпіричних) соціо-гуманітарних студіях (праві, соціології, психології, культурології).

Рефлексія цінності як ключової аксіологічної категорії дозволяє зрозуміти нерівнозначність цінностей, а отже, вийти на розуміння ціннісних ієрархій та ієрархізацій як основи для розробки інструментів та процедур оцінювання в економіці, менеджменті, державному управлінні та ін. Адже у всіх типах діяльності доводиться мати справу із ціннісними ієрархіями (ціннісними вертикалями) та з відповідними процедурами рангування цінностей (ціннісними ієрархізаціями).

По мірі відгалуження спочатку права (юриспруденції), психології, а потім і соціології від філософії та аксіології було розпочато конституювання наукового дискурсу цінностей та ціннісних студій. В той же час, протиставлення філософсько-аксіологічного та наукового розуміння цінностей не можна не визнати штучним, оскільки цінності виявляються в соціальній діяльності людини, включаючи державне управління, наскрізно і цілісно.

Цінності містяться і в культурних критеріях, і в соціальних нормах, і в психіці, і в будь-яких складових повсякденності, яким людина або людські спільноти надають певного значення і які вони роблять об'єктами свого ціледосягнення. В одних випадках цінності протиставляються звичайному існуванню людини та спільнот (наприклад, як ідеали або святині), в інших випадках вони надають сенсу відповідній меті діяльності, вписуючись у людське повсякдення (оскільки мета без цінностей не набуває жодного сенсу).

Кожна людина відбирає для себе певні цінності, які стають через такий вибір її ціннісними орієнтаціями, потім переходять у норми

та ціннісні взірці і набувають статусу регуляторів поведінки. При цьому життєвий вибір суб'єкта буває вибором між різними цінностями, які є інтерналізованими ним (суб'єктом) і, отже, набули ролі регуляторів в його (суб'єкта) соціально-нормативній системі або психіці.

Як було відзначено вище, інтелектуальна естафета в ціннісних студіях перейшла до соціології та психології по мірі їх відгалуження від сфери філософського пізнання та формування в них самостійних теоретичних та емпіричних досліджень ціннісної сфери.

В соціології аксіологічні студії були продовжені в структурному функціоналізмі Т. Парсонса та Р. Шіллза [14, с. 23–111], розуміння якими цінностей стало дещо видозміненою (соціологічною) варіацією цього концепту в неокантіанстві. Цінності в структурному функціоналізмі було інтерпретовано як категорії, які позначають відсилочні критерії (references), в яких є представлені соціальні уявлення про бажане і належне і які скеровують думки та дії (цілепокладання, ціледосягнення та засоби першого і другого).

Позначена версія розуміння цінностей лише в деякій мірі відрізнялася від аристотелівської та неокантіанської, оскільки включала у визначення цінностей 1) їх здатність чинити культурний вплив на вибір складових цілепокладання та ціледосягнення; 2) відокремленість від норм (поведінкових взірців) та окремих дій індивідуальних акторів; 3) відносна (порівняно з нормами) інваріантність щодо конкретних ситуацій.

Психологічні та соціально-психологічні дослідження цінностей активізувалися у 70-х р. ХХ ст. в працях М. Рокіча, С. Шварца, В. Більскі та С. Девіса [17; 20–22]. Отримані на великих вибірках дані емпіричних досліджень дозволили впровадити процедури аксіометрії та фіксації сталих, повторюваних регулярностей між цінностями та поведінковими моделями. Одне з перших досліджень такого типу було проведене М. Рокічем та дало авторові можливість констатувати наявність в ланцюжках зв'язків між цінностями та поведінковими моделями скеровуючого впливу перших щодо других.

Рокіч концептуалізує цінності як «стійкі переконання щодо абстрактних станів існування або конкретних форм соціальної поведінки» [17, с. 5–24], що дозволяє надалі зрозуміти цінності як стратегічні орієнтири активності із відповідними прогностичними можливостями щодо поведінки особи як в штучно створених, так і в спонтанних (імпровізованих) життєвих

контекстах, на чому наголошують А. Аламіньюс-Фернандес та А. Аламіньюс у своєму аксіометричному дослідженні на основі методики М. Рокіча [26].

Надалі в соціальній психології створюється два мейнстріми інтерпретації поняття «цінності». Частина дослідників розглядає цінності як складову ціннісної свідомості (переконань і значень-сенсів), частина – як складову теоретичної свідомості (цінності ототожнюються з концепціями, теоріями, ідеями тощо). Поєднання першого і другого мейнстрімів відбувається в теорії цінностей С. Шварца.

Шварц [20–23] у низці своїх праць поєднує перший і другий мейнстріми за рахунок того, що аналізує цінності і як переконання, і як концепції (теорії). До такого загального розуміння цінностей Шварц приєднує парсонівську компоненту цінностей як абстрактних референцій (критеріїв) та наділяє ці референції (критерії) ознакою еквіфінальності (здатності визначати кінцеві стани активності акторів). Також Шварц поєднує цінності з емоціями та оцінками судженнями (value judgments) через оцінювання (evaluation, judge) та переконання (convictions).

Таким чином, автор уточнює поняття цінностей і обґрунтовує їх наступну теоретичну модель: А) цінності визначено автором як тип переконань, які, за обставин їх активації, змішуються із почуттями (отже, цінності – це переконання до яких при активації доєднуються почуття); Б) цінності за рахунок доєднаних почуттів вмотивовують активність, отже, стають драйверами цілепокладання та ціледосягнення; В) цінності регулюють активність з рівня культури, коли використовуються як стандарти або критерії для прийняття рішень, зазнаючи зворотнього зв'язку і трансформацій з боку вже прийнятих рішень; Г) суб'єкти мають свої ціннісні профілі та ціннісні ієрархії, які визначають важливість тих чи інших цінностей та мають власні спрямовуючі можливості.

На основі зазначених теоретичних положень Шварцем було розроблено опитувальники цінностей, які містять 19 їх груп. Континуальна діаграма цінностей Шварца містить шкали *самостійності думок* (в аспекті мотивації є дотичним до свободи людини розгортати свої ідеї та розвивати власні здібності); *самостійності дій* (стосується свободи людини визначати свої власні дії); *стимуляції* (вмотивовує прагнення до нових вражень, змін типів активностей); *гедонізму* (вмотивовує людину до отримання насо-

лоди та чуттєвого задоволення) *досягнення* (вмотивовує людину до досягнення особистого успіху з демонстрацією своєї компетентності згідно соціальних стандартів); *влади-ресурсів* (вмотивовує людину до влади через контроль за матеріальними та соціальними ресурсами); *влади-домінування* (вмотивовує людину до влади-контролю над людьми); *репутації* (вмотивовує людину до влади підтримання позитивного іміджу та прагнення уникати дискредитацій-дискримінацій з боку оточення); *особистої безпеки* (вмотивовує людину до перебування в безпечному оточенні, яке гарантує її самозбереження); *соціальної безпеки* (вмотивовує людину до перебування в протективному соціальному оточенні); *традиції* (вмотивовує людину до підтримання та збереження різних форм передавання та фіксації значущого соціального досвіду (традицій)); *конформізму-правилості* (вмотивовує людину до дотримання юридичних та моральних зобов'язань, включаючи особисту лояльність щодо груп та інституцій); *міжособистісного конформізму* (вмотивовує людину до уникнення моральної шкоди собі та/або іншим); *скромності* (вмотивовує людину до перевищення самовимогливості над вимогливістю щодо оточення, задоволеності наявним та обмеження домагань щодо більшого); *доброзичливості-надійності* (вмотивовує людину до стійкості у виконанні взятих на себе зобов'язань); *доброзичливості-турботи* (вмотивовує людину до виявлення емпатійно-протективної поведінки, спрямованої на досягнення добробуту її близького оточення); *універсалізму-турботи про інших* (вмотивовує людину до забезпечення і гарантування цінностей рівності, справедливості та захищеності людей, які перебувають поза межами її соціального мікрооточення); *універсалізму-турботи щодо природи* (вмотивовує людину до збереження природного середовища та підтримання рівноваги екосистем); *універсалізму-толерантності* (вмотивовує людину до прийняття та розуміння людей з ознаками культурної, соціальної, расової, економічної та іншої інакшості).

Низкою дослідників було продовжено проведення емпіричних досліджень та здійснено добування інтерпретативної матриці опитувальника Шварца на основі теорії соціальної раціональності Макса Вебера. Вебер у своїй праці «Господарство і суспільство» [1, с. 39; 25, с. 226] виокремлює чотири типи соціальної дії: афективну, традиційну, цілераціональну та ціннісно-раціональну. Для

Вебера вирізнені ним типи соціальної дії дозволяють обґрунтувати свідомісну та культурну сепарованість людини щодо природного оточення, оскільки її активність характеризується ознакою свідомісності/усвідомленості та автономії щодо вегетативного базису, який існує в позаціннісному просторі і припускає (або прямо передбачає) несвободу людини [1, с. 39; 25, с. 226].

В 60–70-х рр. ХХ ст. у соціальних науках відбуваються пошуки проектів морально-етичного оздоровлення суспільства, що започатковує дослідницький мейнстрім щодо визначення чинників соціокультурного гомеостазу між цінностями і раціональністю. Водночас розгортаються пошуки шляхів підвищення впливовості цінностей щодо цілераціональних дій та формальної раціональності. Одним із таких дослідницьких проектів стають розвиткові щодо опитувальника Шварца психометричні студії Любака, Тейшейри та Бідо [27, с. 225–246].

Автори інтегрують запропонований Шварцем біполярний ціннісний континуум з веберівськими типами ціле-раціональності та ціннісної раціональності, називаючи її «субстантивною» та «інструментальною раціональністю».

Автори констатують наявність емпіричних регулярностей між раціональністю та ціннісним континуумом самозбереження/самоподолання, оскільки, з точки зору дослідників, ціле-раціональність (або ж інструментальна раціональність в авторській термінології) може бути пов'язаною саме з цінностями самозбереження, в той час як ціннісна раціональність (або ж субстантивна раціональність в авторській термінології) корелює з цінностями самотрансцендування/самоподолання. Автори резюмують свої міркування тезою про зв'язок обох типів раціональності «з цінностями збереження» або «відкритості до змін» [27, с. 225–246].

Уточнюючи поняття матеріальної (субстантивної) раціональності, дослідники констатують їх родо-видовий та кореляційний зв'язок із цінностями надособистого спектру (універсалізму та доброзичливості, приналежності, саморозвитку), логічно обґрунтовуючи це поширеність цінностей турботи не лише на «ближніх» люди, але на планетарну спільноту та природне середовище. В їх баченні перераховані цінності пов'язані із ціннісною раціональністю, оскільки включають компоненти «розуміння, морально-етичного судження та емансипації».

В продовження цього логічного ланцюжка автори констатують родо-видовий та кореля-

ційний зв'язок цінностей домінування, престижу, досягнень і влади, що належать до ціннісної підгрупи самозбереження/самовизвищення, з інструментальною (формальною) раціональністю. Отже, підсумовують дослідники, «вимір відкритості для змін проти збереження, у свою чергу, не надає того самого потенціалу для внеску в аналіз раціональності, оскільки він не пов'язаний із зв'язком з іншим і не сприяє відноsinam домінування» [27, с. 225–246].

Висновкове положення авторських міркувань дає їм підстави сформулювати низку емпіричних закономірностей в ціннісно-раціональній сфері. Цінності як культурний чинник активності фігурують у цілепокладанні та ціледосягненні в окремих діях. Водночас за рахунок їх неоднорідності їх вплив на діяльність полягає у створенні перманентної напруженості саме за рахунок боротьби мотивів. Така боротьба відбувається через нерозуміння акторами нерівнозначності самих цінностей та зниження значущості раціональності як самостійної цінності в їх (акторів) профілях цінностей і «домішками» цінностей із недотичних до раціональності секторів.

Висновки. Осмислення цінностей в філософії та науці відбувалося в декілька етапів, при поступовому переходу від трансценденталістського та спіритуалістського, через психологічні, соціологічні та юридичні рефлексії до інтегрального розуміння об'єктивістського змісту, наближеного до ХХ ст.

В філософії Греції та Європи доби середньовіччя започатковується трансценденталістське та онтологістське розуміння цінностей, яке представили Платон та Аристотель. Для Платона світ цінностей представлений трансцендентними першообразами (ейдолонами), яку мають вищість щодо світу речей. Вже у Платона онтологізм змішується із нормативізмом, оскільки буття дорівнює добру (благу) як ключовій цінності. Аристотель поєднує онтологізм із соціологізмом, оскільки починає звертати увагу на аспект соціального визнання добра як цінності.

В філософії середньовіччя трансценденталізм в розумінні цінностей (їх походження від Бога та ін. сутностей духовного світу) стає переважаючим, що пояснюється виникненням монотеїстичних релігій і вирізненням в рамках останніх доктрини порятунку, орієнтованої на невизначену потойбічність, та подвоєнням світу на профанний і сакральний.

В епоху модерну із відгалуженням юриспруденції, соціології та психології від філософії відбу-

вається формування чотирьох парадигм розуміння цінностей: психологістської, нормативістської, трансценденталістської та об'єктивістської. В 20 ст. в науці набуває утвердження та домінування об'єктивістська парадигма, прихильники якої в своїх студіях намагаються інтегрувати психологічні, соціально-нормативні та культурно-орієнтовані концептуалізації цінностей.

В самій філософії зазнає оформлення аксіологія як галузь філософії цінностей, майже паралельно із таким оформленням (після впровадження в філософський вокабуляр Р. Лотце самої назви філософії цінностей – аксіології) в соціології (через структурний функціоналізм Т. Парсонса, Р. Шілльза, Р. Мертон та соціологію розуміння Вебера) та в психології (через Ф. Brentano [3; 12], М. Рокіча, С. Шварца) відбувається як створення інтегрально-об'єктивістської концепції цінностей, так і виникнення емпіричної аксіометрії із вжиттям опитувальних методів дослідження цінностей на великих вибірках. Означені напрямки емпіричних досліджень набувають перспективності для державного управління в аспекті

Список використаної літератури

1. Вебер, М. *Господарство і суспільство*. Пер. з нім. М. Кушнір. Київ: Всесвіт., 2012, 1112 с.
2. Ackrill, J. L. 1980. "Aristotle on Eudaimonia," in A. Rorty, ed., *Essays on Aristotle's Ethics* (Berkeley: University of California Press), 15–33
3. Brentano, F. *Descriptive psychology*, London and New York, Routledge, 1995, 225 p.
4. Ferrera, M. "Objectivity, Political Order, and Responsibility in Max Weber's Thought", *Critical Review*, vol. 30 no. 3–4, pp. 256–293, 2018.
5. Grassl, W. "Toward a Unified Theory of Value: From Austrian Economics to Austrian Philosophy", *Axiomathes*, vol. 27 no. 5, pp. 531–559, 2017.
6. Hartmann, N. *New Ways of Ontology*. Chicago: Enry Regnery Co, 1953.
7. Hesford, W. "Thoreau's periodic sentences, experiential transcendentalism, and scientific method", *Nineteenth Century Prose*, vol. 44 no. 2, pp. 71–94, 2017.
8. Kant, I. *Critique of Pure Reason*. Translated and edited by Paul Guyer and Allen W. Wood. Cambridge University Press, 1998, 785 p.
9. Kant, I. *The Collected Works of Immanuel Kant: The Complete Works*. Pergamon-Media (Highlights of World Literature), Kindle Edition, 2015, 1773 p.
10. Lotze, R.H. *Microcosmos: An Essay Concerning Man and his Relation to the World*, 2 vols. Edinburgh: T. & T. Clark, 1885, 760 p.
11. Merton, R.-K. *Social theory and social structure*. New York: Free Press, 1968.
12. Mulligan, K. "Brentano's knowledge, Austrian verificationisms, and epistemic accounts of truth and value", *Monist*, vol. 100 no. 1, pp. 88–105, 2017.
13. Nietzsche, F. *On the Genealogy of Morality*. New York: Cambridge UP, 1994, 187 p.
14. Parsons, Talcott and Shils, Edward A.. *Toward a General Theory of Action*, Cambridge, MA and London, England: Harvard University Press, 1951. 506 p.
15. Rickert, H. *Science and history: A critique of positivist epistemology*, Princeton/Toronto/New York/London: Van Nostrand, 1962, 161 p.
16. Rickert, H. *Grundprobleme der Philosophie. Methodologie, Ontologie, Anthropologie*. Tübingen, Mohr, 1934, 233 S.
17. Rokeach, M. *The nature of human values*. New York: The Free Press., 1973, 438 p.
18. Spengler, O. *The Decline of the West*. New York: Oxford UP, 1991, 1019 p.
19. Scheler, M. *On Feeling, Knowing, and Valuing. Selected Writings*. Chicago: The University of Chicago Press, 1992, 270 p.
20. Schwartz, S. "Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries." *Advances in experimental social psychology*, 1992, 25, 1-65.
21. Schwartz, S. "An overview of the Schwartz theory of basic values." *Online Readings in Psychology and Culture*, 2012, 2(1), 1-20.
22. Schwartz, S. H., & Bilsky, W. "Toward a universal psychological structure of human values." *Journal of Personality and Social Psychology*, 1987, 53(3), 550-562.
23. Schwartz, S. H., & Davis, S. M. "Matching corporate culture and business strategy." *Organizational Dynamics*, 1981, 10, 30-48.
24. Windelband, W. *Die Geschichte der neueren Philosophie in ihrem Zusammenhange mit der allgemeinen Cultur und den besonderen Wissenschaften dargestellt*, 2 vols. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1878–1880. 714 S.
25. Weber, M. *Economy and society; an outline of interpretive sociology*. New York: Bedminster Press, 1968, 1643 p.
26. Alaminos-Fernández, Antonio y Alaminos, Antonio (2023) "Rokeach: The value structure of forty European societies. An exploratory approach based on Milton Rokeach's theory." *Obets Ciencia Abierta: Universidad de Alicante*. 87 p.
27. Louback, J., Teixeira, M. L. M., & Bido, D. S. "Valores organizacionais e racionalidades: uma visita ao Terceiro Setor." *Organizações & Sociedade*, 2009, 16(49), 225-246.

Syroizhka V. V. Value studies in philosophy and social sciences: towards posing the problem of the foundations of the axiology of public administration

The article noted that public administration as a power-organizing influence needs a value vertical and values in general for its implementation. The very content of state public administration is related to the value sphere in at least three aspects.

First, public administration is focused on current legislation and organic laws of states, which are Constitutions or other state-constituent acts that replace them. In constitutions or acts similar to them, the orientation of legislation on different types of values (man, society, state or law) is traced, and therefore on the corresponding type of legal culture of society

Secondly, values are presented in the norms of laws and subordinate legal acts in both their substantive and procedural components, since both the normative prescriptions of the law and the mechanisms and procedures for its implementation include a value component. Values are the basis for the formation of administrative institutions, since the very fact of the formation of certain structures of executive power confirms the high level of social and/or state value of the activity for the regulation of which this or that institution is created.

Thirdly, values are an integral part of a citizen of the state as a person who is influenced by the legal culture of society and institutions organized by the executive power. At the same time, citizens can both share certain values with the system of public administration, and oppose them with intrinsically immanent values and value orientations.

It has been established that the above-mentioned gives reasons to assert the fact of the existence of value mediation in public management and administration, which starts from the legal culture of society, being transmitted through management institutions to the administrative-organizing and administrative-executive components of a person's behavior as a citizen or a subject of the administration system. Such value mediation needs its research within the framework of a specific theory of public administration values (axiology of public administration). It is established that the above actualizes values as a subject of research in philosophical and scientific knowledge as a fundamental prerequisite for the formation of the foundations of the axiology of public administration.

Key words: *values, values of public administration, social sciences, axiology, axiology of public administration.*